

SZOCIÁLIS MUNKÁS

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

SZOCIÁLIS MUNKÁS

Feladatok és tevékenységek

A szociális munkás szakma kialakulása

A szociális munka egyidős az emberi történelemmel, hiszen az emberi élet során felmerülő problémák, nehézségek már az ősidőkben kiváltották a szenvedő embernek nyújtott segítséget. A halál, a veszteségek, a betegségek, a fájdalom, a nehéz életkörülmények mind olyan „események” az emberi faj, az egyén életében, amin az elviselését egy másik embertársunk megkönnyítheti.

Maga a „szociális munka” meghatározás azonban alig száz éves. A múlt század utolsó harmadában alakult ki az a segítő tevékenység, amelyet már szociális munkának hívtak. Ezt először önkéntes szociális munkások végezték. Közösségi házakban, különböző egyházi és világi karitatív szervezetekben foglalkoztak az egyénekkel és a családokkal. A szakma őshazájában *Nagy-Britanniában*, már 1890-ben elkezdték a szakma oktatását.

A szociális munka lassan polgárjogot nyer nálunk is, hiszen a bajok tengere nő. A szociológusok szerint a szegénység Magyarországon sohasem szűnt meg, csak időszakosan 1965-1980 között visszaszorult, az utóbbi években azonban rohamosan megnőtt. Ebben óriási szerepe van a *munkanélküliségnek*, az *inflációnak*, a *létbizonytalanságnak*. Az elszegényedés útján járóknak sokféle segítségre lenne szüksége: ingyen étkeztetés és szállás, tájékoztatás arról, hogy hol, ki, miben tud segíteni. Fontos, hogy az emberek merjék kimondani a bajt, merjenek önmagukért fellépni. Sokszor ebben is támogatni kell őket. A sokféle feladat ellátásához olyan hivatásos szakemberek szükségesek, mint például a szociális munkások.

A foglalkozás bemutatása

A szociális munkás egyéneknek, családoknak és más közösségeknek nyújt segítséget személyes és szociális problémáik megoldásában.

A szociális munkás tevékenységének célja a mások életének jobbra fordítása, mások életminőségének javítása a saját szakmai lehetőségeinek a felhasználásával.

Ennek érdekében megbeszéli az ügyfeleivel a felmerülő problémákat, amik lehetnek:

- ◆ *családi gondok* (pl.: italozó férj, rosszul tanuló és magatartás zavaros gyerek, stb.),
- ◆ *anyagi problémák* (pl.: a munkanélküliség miatt csökken a családi jövedelem, esetleg az elvált férj nem fizeti a gyerektartást, stb.),
- ◆ *egészségügyi problémák* (pl.: beteg gyerek, beteg idős szülő, stb.),
- ◆ *lakásproblémák* (pl.: közüzemi tartozások, vagy a tartozások miatti kilakoltatás veszélye, stb.),
- ◆ *hajléktalanság,*
- ◆ *börtönből kikerült egyének segítése* a társadalomba való visszailleszkedés céljából,
- ◆ *idős korral összefüggő problémák* (pl.: betegség, magányosság, stb.).

Nagyon sok esetben a szociális munkásnak kell felderítenie a különböző problémákat: az egyéni és családi gondokat elemezve a korai megelőzés érdekében neki kell javaslatokat tennie. Azokban az esetekben, amikor a családdal tartott kapcsolata során észleli, hogy a család életvitele miatt a gyerekek veszélyeztetett helyzetben vannak, kezdeményezheti a gyámügyi eljárást.

A tevékenysége során egyénileg, családban vagy csoportban megbeszéli az ügyfelekkel a probléma természetét és okát, valamint a szükséges támogatás típusát. Csak akkor tud eredményesen dolgozni, ha kialakult a jó kapcsolat, a kölcsönös bizalom az ügyfeleivel. Ezért nagyon lényeges, hogy jó empátiás készséggel rendelkezzen.

Köztudott az is, hogy az emberek nagy része nagyon nehezen vagy egyáltalán nem képes a problémáiról beszélni. Ezért nagyon fontos az is, hogy ezt a pályát csak azok válasszák, akikben nagyfokú segítészándék rejlik.

A szociális munkás segít az ügyfélnek abban, hogy saját maga vagy környezetének támogatásával javítsa élethelyzetét és megoldja a problémáját. Szükség esetén a megfelelő intézményhez irányítja az ügyfelet, ahol anyagi támogatást, szálláslehetőséget, jogi tanácsadást, egészségügyi kezelést biztosítanak számára.

Különböző hátrányos helyzetű csoportok - hajléktalanok, menekültek, kisebbségek, stb.- érdekének képviselőjeként eljár és tevékenykedik a helyi önkormányzatoknál.

Tevékenységi területek

Ha az ügyfelek életkora szempontjából közelítjük meg a szakma bemutatását, megállapíthatjuk, hogy a szociális munkás sokféle korosztállyal dolgozik együtt: gyerekekkel, fiatalokkal, felnőttekkel, idősökkel egyaránt foglalkozik.

A szociális munkás tevékenységi területeit tovább elemezve, megállapíthatjuk, hogy nap, mint nap találkozik olyan szociális gondokkal, amelyek összefüggnek az egészségi állapottal.

A *beteg* vagy *rokkant ember* fizikai-lelki teljesítőképességének a megváltozásával általában romlanak az anyagi körülményei is, sokszor oly mértékben hogy az élete is veszélyeztetetté válik.

A *kábítószerekkel élő ember* munkamorálja romlik, előbb utóbb elveszíti állását, megélhetését, nagy valószínűséggel fellépnek különböző megbetegedések, gyakrabban van kitéve különböző fertőzéseknek. Ugyanakkor elveszítheti lakását, családját, hajléktalanná válik. Ebben az esetben a szociális munkásnak halmozott problémákkal kell szembenéznie, sőt ilyenkor az ügyfele sem tanúsít igazi együttműködést.

Éppen ezért a szociális munkásnak ismernie kell területének egészségügy szakembereit, a mindennapi munkájában törekednie kell a velük való hatékony együttműködésre.

A beteg, sérült gyermeket nevelő családoknak igen nagy szükségük van a körültekintő segítségre. A szociális munkás közvetlen segítsége a gyermek mellett elviselhetőbbé teszi a családtagok terheit is.

Egy másik nagyon nehéz élethelyzet az *eddig külön élő, de magát már ellátni nem tudó családtaggal való összeköltözés*. A betegséggel járó gondokat a mindennapok súrlódásai, feszültségei is nehezítik. A szociális munkás a tapintatos odafigyeléssel, beszélgetéssel itt is tud segíteni.

A családot nélkülöző, *magányos emberek* elesettsége még súlyosabb, ezért számukra csoportos foglalkozások formájában szabadidős programokat szervez, gondoskodik ellátásukról.

Az életminőség romlását, az anyagiak szűkösségét a szociális munkás nemcsak jó szóval, hasznos tanácsokkal próbálja megoldani, hanem konkrét segélygyűjtési és elosztási akciókban is részt vesz.

Szükség esetén segíti ügyfeleit a konkrét kérelmek megírásában, a nyomtatványok kitöltésében.

A szenvedélybetegségekkel, különösen a drogfogyasztással, a szexuális magatartással kapcsolatosan iskolai felvilágosításokat, illetve egyéb intézményekben tájékoztatásokat is tart.

Jellemző tevékenységek

Felderítés

A szociális munkás fontos feladata a felderítés a korai megelőzés érdekében. Ezt a munkáját az oktatási, gondozási intézményekkel, az egészségügyi szolgálatokkal, munkahelyekkel, egyházakkal, társadalmi szervezetekkel kialakított kapcsolat-rendszere alapján végzi. E kapcsolatok segítségével tárja fel még idejekorán egyének, családok és közösségek problémáit, nehézségeit.

Tanácsadás

Az ügyfél problémájának feltárása során személyre szólóan kell mérlegelnie a segítségnyújtás legcélszerűbb módját és feltételeit. A beavatkozás válságos helyzetekben lehet gyors segítség, vagy rövidebb-hosszabb együttműködést igénylő szaktanácsadás. A tanácsadás lehet egyéni vagy csoportos (családi), ennek során feltárja és tisztázza az ügyfél problémáját, közösen kidolgoznak egy cselekvési tervet, majd támogatja őt a döntéshozatalban és a terv megvalósításában.

Komplex családgondozás

A segítséget igénylő családokkal folyamatos segítő kapcsolatot alakít ki, annak érdekében, hogy a problémák feltárhatókká váljanak és megfogalmazódjanak. A problémamegoldás módjai, tervei az együttműködés során alakulnak ki.

Szolgáltatások szervezése és működtetése

Gyűjtési akciókat szervez, átmeneti szálláslehetőségeket tár fel és biztosít, gondoskodik a gyermek-megőrzésről és a betegellátásról.

Ismeretterjesztés, érdekérvényesítés

Az egészséges életmód, a pedagógiai és pszichológiai kultúra az állampolgári, gazdasági, jogi ismeretek mind olyan témák, amelyek nem nélkülözik az ismeretterjesztést, hogy az emberek felismerjék saját érdekeiket, és meg tudják védeni azokat.

Esetmegbeszélések

Ügyfelei problémájáról és a megoldási lehetőségekről szakmai megbeszélést folytat a többi munkatárssal, adott esetben pedagógusokkal, pszichológusokkal.

További feladatok

Részt vesz szakmai konferenciákon, fórumokon, rendszeres továbbképzéseken, szupervíziókon és tréningeken. Kapcsolatot tart a különböző intézményekkel. Tanulmányozza és alkalmazza a munkájával kapcsolatos jogszabályokat. Hivatalos levelezéseket folytat.

A munkavégzés során használt eszközök

A munkavégzése során a szociális munkás különböző segédeszközöket alkalmaz:

- ◆ telefon,
- ◆ nyomtatványok,
- ◆ írószerek,
- ◆ kérdőívek,
- ◆ számítógép,
- ◆ hirdetőtábla,
- ◆ prospektusok,
- ◆ szakkönyvek,
- ◆ jogtár.

Munkahely, munkakörnyezet

Munkájának nagy részét zárt helységekben, irodákban, lakószobákban végzi. Ez átlagos munkakörnyezetet biztosít számára. Munkája során sokszor kell felkeresnie a különböző külső helyszíneket, amelyek kisebb-nagyobb utazással járnak.

Kapcsolatrendszer

A szociális munkás munkája során nagyon sok emberrel kerül kapcsolatba. Ezek közül elsőként az ügyfeleket említjük meg, akik nagyon sok félek lehetnek: a félenk, bátortalan ügyféltől a síró, kétségbeesett vagy dühös, agresszív ügyfélig igen színes a skála.

Ezen kívül még a következő *személyekkel és szervezetekkel kerül kapcsolatba:*

- ◆ munkatársak,
- ◆ különböző intézmények vezetői (családsegítő, hajléktalan ellátás, munkaerő-piaci szervezet, gyermekvédelmi intézmények, stb.),
- ◆ önkormányzatok képviselői,
- ◆ szociális irodák ügyintézői,
- ◆ ügyvédek,
- ◆ gyámhatóság,
- ◆ pedagógusok.

Követelmények

A szociális munkás szakmában dolgozó személy munkája a fizikai megterhelés szempontjából könnyű munkának minősül. Tevékenysége során nagyon sok olyan követelménynek kell megfelelnie, amelyek alapvetően a személyes tulajdonságokból fakadnak. Az ügyfelekre való folyamatos odafigyelés, a velük való törődés belső

segítősándékból kell, hogy fakadjon, ez azonban időnként *erős pszichés megterheléssel* jár.

A *jó kapcsolatteremtő képesség* igen nagy előny ebben a szakmában, hiszen az eredményes munkavégzéshez, a problémák megoldásához nagyon sokféle emberrel kell beszélgetnie. A meggyőző munkához a *jó kommunikációs készség* mellett elengedhetetlen a *jó érvelési készség* valamint a *következetes gondolkodás* és a *határozott magatartás*.

Ahhoz, hogy a szociális munkás elnyerje ügyfelei bizalmát nagyon fontos a *humánus bánásmód*, valamint az empátia, a *beleérző képesség*. Annál is inkább fontos ez, hiszen ügyfelei között gyakran van jelen munkánélküli, alkoholista, cigány vagy más nehezen beilleszkedő ember. Meghatározó az *előítélet mentesség*, hiszen a szociális munkásnak minden ügyféllel ugyanúgy kell bánnia, kötelessége, hogy segítséget nyújtson, saját érzelmeitől függetlenül.

Nagyon fontos, hogy a *jogszabályi keretek ismerete* mellett, rendelkezzen olyan *kapcsolatrendszerrel*, amely révén segíteni tud a halmozottan hátrányos helyzetű embereken. Munkája döntően kommunikációs jellegű, ez *ép hallási funkciót* és *megfelelő beszédkésztséget* jelent.

Megterhelés, igénybevétel

A szociális munkás megterhelése nagyon sok tényezőtől függ. Az esetszámok valamint azok súlyossága minden féleképpen meghatározó.

Mint minden emberekkel való foglalkozásnál itt is a legnagyobb “veszély-faktor” az emberi sorsok nyomasztó terhének a viselése, a tehetetlenség érzése. Egy-egy életsors vagy élethelyzet sikeres megoldása azonban újabb energiák mozgósítását eredményezi.

Az alábbiakban azokat a fontos fizikai, pszichikai és egészségügyi követelményeket soroljuk fel, amelyek ebben a foglalkozásban meghatározóak lehetnek.

Fizikai és pszichikai alkalmassági feltételek:

- ◆ tartós ülőmunka,

- ◆ fokozott figyelem,
- ◆ ép hallás,
- ◆ jó beszédkésztség,
- ◆ jó látás,
- ◆ karok, kezek, ujjak használata.

Egészségügyi kizáró okok:

- ◆ a statikai rendszer alaki és működési rendellenességei,
- ◆ a szív és a keringési rendszer bármilyen állandó betegsége vagy rendellenessége,
- ◆ szívműtét utáni állapot,
- ◆ reumás láz utáni állapot,
- ◆ nagyothallás.

Egyéb képességek, készségek:

- ◆ jó beszélő és kommunikációs készség,
- ◆ jó kapcsolatteremtő képesség,
- ◆ empátia (beleérző képesség),
- ◆ szociális érzékenység,
- ◆ előítélet mentesség,
- ◆ pontosság,
- ◆ együttműködési készség,
- ◆ kompromisszum készség.

Az alábbi tantárgyakban kell jó teljesítményt elérni:

- ◆ anyanyelv,
- ◆ állampolgári és államigazgatási ismeretek,
- ◆ pszichológia,
- ◆ pedagógia,
- ◆ társadalomismeret.

Szakképzés

A képzés célja

Magas szintű szakmai képzettséggel rendelkező szakemberek kiképzése, akik közvetlen kapcsolatteremtés útján segítik az egyének családi és személyes életének boldogulását. Hosszú távú tevékenységük az egész társadalom mentálhigiénés állapotára is kihat.

A főiskolai szintű képzés általában 4 évfolyamot ölel fel, melynek mintegy 40%-a gyakorlati jellegű. A gyakorlati vagy más néven szakmai képzés a családsegítő szolgálatoknál, a hajléktalan szállókban, az ingyen konyhákban, a nappali melegedőkben és egyéb ehhez hasonló helyszíneken valósul meg.

A képzés során a tanulók elsajátítják:

- ◆ a szociális ellátással kapcsolatos jogszabályokat,
- ◆ a szociális ellátás intézményes és egyéb feltételrendszerét,
- ◆ az emberi életciklusok, életszakaszok fejlődési sajátosságaiból fakadó pszichikai jellegzetességeket, zavarokat,
- ◆ a különböző szociális rétegekkel kapcsolatos társadalmi ismereteket,
- ◆ az emberi kapcsolatok szociálpszichológiai, társadalomlélektani vonatkozásait,
- ◆ szociális segítségnyújtás módszertanát,
- ◆ a személyiség megismerésének pszichológiáját,
- ◆ egészséges életmód alapelveit,
- ◆ pedagógiai, etikai alapelveket.

A képzés során oktatott szakmai és vizsgatárgyak:

Szociálpolitika, közgazdaságtan, szociális munka elmélete, gyakorlata, jogi ismeretek, különböző társadalmi rétegek szociológiája, pszichológiai elméletek, módszerek, pedagógiai ismeretek, kommunikációs alapismeretek.

A szakképesítés megszerzésének módja

A képesítést középfokú végzettséget (érettségi bizonyítvány) követően lehet megszerezni, nappali valamint levelező tagozaton 8 félév alatt.

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatók. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási, és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

A szociális foglalkozásokat bemutató **pályaismertető film** elérhető az Állami Foglalkoztatási Szolgálat www.afsz.hu, valamint a Nemzeti Pályainformációs Központ www.npk.hu, továbbá az e-pálya www.epalya.hu internetes elérhetőségeken.

A szakma jövőjéről készült tájékoztatás a <http://www.epalya.hu/munka/foglalkozas.php> weblapon érhető el, a foglalkozás megadásával.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Készült 1999-ben. Aktualizálva 2008-ban az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával.
A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.